

PAPER DETAILS

TITLE: HEMSİRELİKTE YARATICILIK ELESTİREL DÜŞÜNME VE BULGULARININ
YORUMLANMASI

AUTHORS: Gülümser DOLGUN,Semra ERDOĞAN

PAGES: 223-227

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/29597>

DERLEME

HEMŞİRELİKTE YARATICILIK ELEŞTİREL DÜŞÜNME VE BULGULARININ YORUMLANMASI*

Gülümser DOLGUN**

Semra ERDOĞAN***

Alınış Tarihi: 26. 09. 2011

Kabul Tarihi: 09. 07. 2012

ÖZET

Araştırmalarda araştırmacının yorumlama yeteneği, araştırma konusunda yeterli bilgisi olmasının yanında kritik ve eleştirel düşünmeye sahip olma becerisine de bağlıdır. Bu makalenin amacı, araştırmacıların bulguların yorumlanmasını en anlamlı şekilde yapabilmeleri için yaratıcılıklarını ve eleştirel düşünebilme özelliklerini, nasıl geliştirebilecekleri konusunda bilgilendirmektir.

Anahtar Sözcükler: *Araştırma; bulguların yorumlanması; yaratıcılık; eleştirel düşünme.*

ABSTRACT

Creative and Critical Thinking in Interpreting Nursing Research Findings

The researcher's interpretation ability, besides being dependent on an adequate knowledge of the research subject, is also contingent on the capacity for critical thinking. The purpose of this article is to provide some insight into how researchers can develop their creativity and critical thinking abilities in order to be able to more effectively interpret research findings.

Keywords: *Research; interpretation of the findings; creativity; critical thinking.*

GİRİŞ

Bilimsel araştırmalar, birbirini izleyen (nicel araştırmalarda) ya da birbiri içine girmiş (nitel araştırmalarda) bir dizi uygulama ve yazım süreçlerini içerir. Araştırma yazım süreçlerinden biri olan bulguların yorumlanması/tartışma bölümünün yazımı; yazarın yaratıcılığını ve eleştirel düşünme yetisini ortaya koyan, makalenin yazımı en zor olan bölümüdür.

Bu bölüm araştırmanın bulgularını akılda tutmayı, girişte sunulan literatür bilgilerini kavramayı, bu literatür bilgileri ile kendi araştırma bulguları arasında bağ kurmayı gerektirir (Poyrazlı ve Şahin 2009).

Bulguların yorumlanması, araştırma probleminin çözümü için bulguların değişik bakış açılarıyla değerlendirildiği, araştırma problemi ile ilişkisinin arandığı, problemle ilgili farklı düşüncelerin ortaya konulduğu ve olayları beyin süzgecinden geçirilerek yeni bilginin üretildiği bölümdür (Ekmekçi ve Konaç 2009; Day and Gastel 2005). Araştırmacıların tüm bu zihinsel işlevleri yapabilmesi için yaratıcılığını kullanması ve eleştirel düşünmesi gerekir. Çünkü

bu bölümde “şimdi ne olacak, bu sonuçlar ne işe yarayacak?” sorularının cevabı verilir. Bilimsel araştırmanın amacı da budur. Araştırma bulgularının, araştırılan konuya ne gibi katkı sağladığı, bilimsel veya klinik kullanımın nasıl olacağı sorularına bu bölümde cevap verilir (Cebeci 2002; Yıldırım 1991). Bulguların yorumlanması yapılmadığında araştırma anlamsız ve boş olacaktır. Çünkü bilimin ana felsefesi, konu ve amaca uygun olarak, eldeki bulgular ile yeni kavramlara ulaşmaktır. Böylece yeni kuramların geliştirilmesine ve okuyucunun konu ile ilgili daha ileri araştırmalar yapmasına olanak sağlanır (Yıldırım ve Şimşek 2005; İslamoğlu 2009; Hamuryudan 2003).

Makalenin amacı; hemşire araştırmacıların araştırma bulgularını yorumlarken yaratıcılıklarını ve eleştirel düşünme özelliklerini kullanabilmeleri için bu özelliklerini nasıl geliştirebilecekleri konusunda bilgilendirmektir. Bu yazıda, tartışma bölümünün yazım kuralları ya da literatür bilgisinin kullanımı gibi teknik bilgilere yer verilmemiştir.

*Bu makale “III. Ulusal Hemşirelik Araştırma Sempozyumu”nda 10-11 Nisan 2006, sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**İÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü (Yrd. Doç. Dr.) e-mail:gulumser6@hotmail.com

***İÜ Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi (Prof. Dr.)

Araştırma Bulgularının Yorumlanması

Araştırma bulgularını yorumlamada belli bir yapılanma yoktur. Bu süreçte, araştırmacı bulguları çok yönlü zihinsel bir faaliyet ile değerlendirir ve daha önce hiç sözü edilmemiş kavram ya da düşünceler ortaya koyar. İyi bir yorum ve inceleme için eldeki veriler disiplinli ve akılcı bir yaklaşımla ele alınır. Bunun için eldeki bütün bulguların, birbirleri ile ve araştırma sorusu (hipotez) ve diğer araştırma sonuçları ile ilişkileri her yönüyle değerlendirilir. Belirgin olmayan sonuçlar açıklığa kavuşturulur. Çıkan sonuçların hipoteze ve diğer araştırma sonuçlarına uyumu ya da uyumsuzluğunun nedenleri açıkça belirtilir (Düztepe 2004; Cebeci 2002; Karasar 1995, Raudonis and Talbot 1995). Tüm bu süreçler araştırmacının araştırma bilgisi yanında yaratıcılığını ve eleştirel düşünme yeteneği kullanmasını gerektirir. Özellikle araştırmalara yeni başlayan araştırmacılar için araştırmanın en zor bölümdür.

Yaratıcılık

Yaratıcılık denildiğinde önceleri sadece sanat, mimarlık, reklamcılık gibi alanlar ve heykeltıraş, ressam, oyuncu gibi sanatçılar akla gelirken; bugün bilimsel düşüncenin ve teknolojik gelişmenin anahtar kavramı olarak ele alınmaktadır (Sünbül 2002; Baker, Rudd and Pomeroy 2001). Yaratıcılık ya da yaratıcı düşünme; herkesin baktığı şeylere bakarak, herkesten farklı şeyler görmek, bilinenin, alışılmış ve kalıplaşmış olanın tam karşısı olan yeni ve kabul edilebilir bir davranış biçimi, düşünme süreci ya da ürün ortaya koyma becerisi olarak tanımlanır. Yaratıcılık hem bir süreç, hem de bu sürecin sonunda ortaya özgün bir ürün koymaktır (Aktamış ve Ergin 2007; Sünbül 2002; Raudonis and Talbot 1995). Ancak, yaratıcılığı tanımlamak için yapılan her tanımın yaratıcılığı kısıtlayacağı ve tanımın eksik olacağı düşüncesi ile yaratıcılığın, günümüzde bilim insanları tarafından açık ve kesin bir tanımla yapılamamaktadır (Raudonis and Talbot 1995, Erdoğan 2006). Araştırmacı bulguların yorumlanması sürecinde, bulgularına dayanarak, araştırma konusunda daha önce hiç söz edilmemiş kavram ve düşünceleri abartıya kaçmadan tartışması gerekir. Bunun içinde yaratıcılığını kullanması gerekir.

Yaratıcılığın Büyütmek ve Geliştirmek

Yaratıcılığın sadece zeki insanların ya da sanatla uğraşan kişilerin gösterebildiği bir yetenek olmayıp, az ya da çok her insanda belli

oranlarda bulunan bir özellik olduğu bilinmektedir (Sünbül 2002). Yaratıcılık potansiyelini geliştirmeye yönelik olarak hazırlanan ve hemen her alanda uygulanan programlarla, yaratıcılıklarını kullanma ve işleme olanağı verildiğinde, insanların bireysel gelişimlerinde ve ürün ortaya koyma becerilerinde mükemmel sonuçlar ortaya çıktığı görülmüştür (Dikici 2001).

Yaratıcılığın bireysel bir süreç olduğu ve yaratıcı düşünmeyi geliştirmek için çok değişik yöntemler denenebileceği gösterilmiştir. Örneğin; mevcut kuralların dışına çıkmak, herkes tarafından benimsenen düşüncelere karşı farklı düşünceler ileri sürmek, devamlı birlikte olduğu kişiler ya da gruplar dışındakilerle de fikir alışverişi yapmak ve kalıplaşmış düşüncelerden uzaklaşmak araştırmacının bakış açısını ve yaratıcılığını artıracakları belirtilmektedir (Raudonis and Talbot 1995; Öncü 1992).

Yaratma Sürecinin Aşamaları

Literatürde yaratma süreci dört aşamada ele alınmaktadır. Araştırma süreci de bu içermektedir. Bunlar (1) bilgi toplama/hazırlık, (2) kuluçka/oluşma, (3) fikir/keşif/ilham (yöntem ve bulgular) ve (4) değerlendirme/doğrulama (tartışma ve sonuçlar) (Sünbül 2002). Bazı kaynaklarda “sosyalizasyon-yararlılık” da bu aşamalara eklenir (Duran ve Saraçoğlu 2009; Çellek 2003). Bu anlamda yaratma süreci sadece araştırma sürecinin aşamalarına değil, hemşirelik bakım sürecinin düşünme aşamalarına da benzemektedir. Her aşama adım adım oluşan bir etkinlik değil, birbiri içine girmiş bir süreçtir. Bu süreç kişinin problemin çözümünü kolaylaştıracak soruyu sorması ile başlar (Sünbül 2002; Baker, Rudd and Pomeroy 2001; Sanyel 1997; Raudonis and Talbot 1995; Öncü 1992).

Bilgi toplama, konuya ilişkin perspektif edinme ve konunun detaylarını öğrenme aşamasıdır. Bu aşamayı araştırmalarda konuya ilişkin kaynakların toplanması ile özdeşleştirebiliriz. Bilgi toplamak için önerilenler:

- Konunuzla ilgili değişik alanlarda okuyun.
- Profesyonel dernek ve gruplara katılın.
- Profesyonel seminer ve toplantılara katılın.
- Yeni yerler gezin.
- Konunuza ilişkin herkesle (uzman, yaşayan) konuşmaya çalışın.
- Gazete ve dergilerde konunuza ilişkin yazılar arayın.
- Bir konu kütüphanesi oluşturun.

- Küçük bir not defteri taşıyın ve yararlı bilgileri kaydedin.
- Her şeyi merak edin.

Kuluçka, toplanan bilginin hazmedilmesi ve/veya bilinçaltının aktive edilmesi aşamasıdır. Bu aşamayı aştırma sürecinde problemin tanımlanması, hipotezlerin oluşturulması aşamasına benzetebiliriz. Çünkü problem ile ilgili doğru hipotezlerin kurulması bizi doğru sonuçlara götürecektir. Bu dönemde biraz konudan uzaklaşmak konu hakkında daha objektif düşünmemize yardımcı olacaktır. İyi bir kuluçka süreci için önerilenler:

- Rutin, düşünmeyi gerektirmeyen işler yapın (evi boyamak, araba yıkamak vb).
- Düzenli olarak egzersiz/spor yapın.
- Oynayın (spor, satranç, dama, yap-boz vb).
- Uyumadan önce konu veya sorunu düşünün.
- Meditasyon yapın veya kendinizi hipnotize etmeye çalışın.
- Düzenli olarak rahat oturmaya ve gevşemeye çalışın.

Fikir/keşif/ilham, buluşun yapıldığı veya çözümün bulunduğu aşamadır. Çoğu zaman kuluçka aşaması ile keşif aşamasını zamansal olarak ayırmak mümkün olmaz. Bu aşamada problemin çözüm yöntemi belirlenir. Fikir veya keşif aşaması için önerilenler:

- Hayal kurun.
- Hobilerinizle uğraşın.
- Sakin bir ortamda çalışın (Örn: İşinizi parka götürün).
- Sorunu ikinci plana itin.
- Küçük bir not defteri taşıyın ve yararlı bilgileri kaydedin.
- Çalışırken aralar verin.

Değerlendirme ve gerçekleştirme, buluşun uygulanabilirliğinin tartışıldığı ve buluşun uygulandığı aşamadır. Değerlendirme ve gerçekleştirme cesaret isteyen bir süreçtir. Bu aşamayı da tartışma/bulguların değerlendirilmesi aşamasına benzetebiliriz. Değerlendirme ve gerçekleştirme için önerilenler:

- Egzersiz, diyet yaparak ve dinlenerek enerji düzeyinizi artırın.
- İş planlama sürecini ve işle ilgili her şeyi öğrenin.
- Bilgilerinizi, bilgili kimselerle paylaşın.
- Sezgilerinize ve duygularınıza dikkat edin.
- Örgüt politikasını ve uygulamalarını öğrenin.

- Başkalarından tavsiye isteyin (Örn: Arkadaşlar, uzmanlar).
- Fikirlerinizi gerçekleştirirken karşılaştığınız sorunları inceleyin.

Eleştirel düşünme

Düşünme konusunda önemli olan “ne” düşündüğünden çok “nasıl” düşündüğüdür ve bu da “eleştirel düşünme” kavramı ile açıklanmaktadır (Kökdemir 2003). Cüceloğlu (2001) eleştirel düşünmeyi; “kendi düşünme süreçlerimizin bilincinde olarak, başkalarının düşünme süreçlerini göz önünde tutarak, öğrendiklerimizi uygulayarak kendimizi ve çevremizde yer alan olayları anlayabilmemizi amaç edinen aktif ve organize bir zihinsel süreç” olarak tarif etmektedir. Bilimsel araştırmalarda eleştirel düşünme becerisi; bilimsel düşünme kapasitesine sahip olmayı, bilimsel bazı temel kavram ve prensipleri anlamayı ve bu bilgileri araştırma sürecinin tüm aşamalarında kullanmayı gerektirir (Raudonis and Talbot 1995)

Araştırmacılarda bulunması beklenen on altı eleştirel düşünme yeteneğinden söz edilmektedir. Bunlar, “odaklanma”, “kanıtları analiz etme”, “soru sorma”, “açıklama”, “üstlenme”, “güvenilir olma”, “gözlem yapma”, “tümevarım”, “tümdengelim”, “değer biçme”, “tahmin etme”, “bütünleştirme”, “tutarlı olma”, “başkalarına karşı duyarlı olma”, “iyi hitabet” ve “yanlışlıkları belirleyebilme”dir (Özsoy ve Yıldırım 2010; Güven ve Kürüm 2006; Kökdemir 2003; Raudonis and Talbot 1995). Ayrıca bunlara ek olarak, risk alabilmek, denemek ve uygulayıcı olmak gerekir (Biesta and Stams 2001, Baker, Rudd and Pomeroy 2001).

Eleştirel Düşünmeyi Geliştirmek

Eleştirel düşünmenin gelişmesi için, ne tür zihinsel işlemlerin bu düşünme eylemini oluşturduğunu bilmek gerekir. Aşağıda belirtilen ve araştırmalarda eleştirel düşünmeyi geliştirmek için kullanılan zihinsel işlemler arasında paylaşılan bazı ortak özellikler bulunmasına karşın her biri eleştirel düşünmenin ayrı bir yönüne odaklanmaktadır. Bir araştırma probleminin eleştirel düşünce ile çözümü için bu becerilerin hepsine birden gereksinim duyulabilir (Gürkaynak, Üstel ve Gülgöz 2006; Halpern 2003; Simpson and Courtney 2002; Raudonis and Talbot 1995). Aşağıda bu beceriler özetlenmiştir.

Değişkenleri ayırt etmek ve denetlemek:

Problem çözümünde olayla ilgili ya da ilgisiz farklı değişkenleri ayırt etmek, bunları

denetlemek ve etkisi olup olmadığını anlamak imkânsız olduğunda belirsizliği kabul etmek eleştirel düşünme için önemlidir.

Bilgi eksikliklerini fark etmek: Bazı durumlarda eldeki bilgi yetersiz ya da kişi bilgiyi anlamlandırmakta yetersiz olabilir. Bu durumda eksikliğin fark edilip giderilmesi eleştirel düşünmenin gerekleri arasındadır.

Kavramları açık ve net olarak tanımlamak: Araştırmalarda kullanılan kavram ve sözcüklerin kimi zaman gerçek anlamları gölgelemektedir. Özellikle, kavramları bir dilden başka bir dile dönüştürürken iki kelime arasındaki detay farklı olabilir. Tanımları net olmayan kavramların doğru açıklanması eleştirel düşünme açısından çok önemlidir.

Belirli bir sonucu destekleyen gerçeklerin ne denli güçlü olduklarını değerlendirmek: Araştırmalarda çeşitli varsayımlar, çıkarımlar, savlar, karşı savlar ve gerekçelerden hareketle sonuçlara varılmaktadır. Ancak bunlar her zaman sonucu zorunlu kılacak düzeyde güçlü olmayabilir. Eleştirel düşünebilen kişinin bu değerlendirmeyi yapıp eldeki savlar, gerekçeler, vb. ile o sonuca varılıp varılmayacağına karar vermesi gerekir.

Verilerden, bulgulardan yeni çıkarımlar yapabilmek: Yeni bilginin oluşturulması için bulgulardan, doğru çıkarımların yapılması, yanlış çıkarımların engellenmesi önemlidir.

Karar verirken akılcı kıstaslar kullanmak: Karar verme sürecinde farklı alternatifleri değerlendirme ve tartmanın yanı sıra, akılcı kıstaslara ağırlık vermek önemlidir.

Anlamak için okumak: Okuma sürecinin zihinde bir anlam oluşacak biçimde ve okunan materyaldeki içeriğin doğru kavranmasını sağlayacak biçimde olması, önemlidir.

Problem çözmede planlı yaklaşım: Problem çözmek için tümdengelim, tümevarım, problemi yeniden tanımlama gibi stratejiler oluşturulması ve bu stratejilerin sistemli biçimde uygulanması önemlidir.

Araştırma bulgularının değerlendirilmesinde eleştirel düşünme sürecinin kullanımı; temel konuları ve tartışmadaki varsayımları tanımlama, konular arası ilişkileri fark etme, var olan ya da elde edilen verilerden doğru çıkarımlar yapma ve çıkarımları sınama gibi bireysel bilgi ve becerileri içerir (Ekmeççi ve Konaç 2009; Kökdemir 2003; Raudonis and Talbot 1995). Araştırma bulguların eleştirel düşünülme ile yorumlanması sonucu elimizdeki

bulgular ile mutlak bir sonuca varmak yerine, alternatif açıklamalar olabileceğini gösterebiliriz. (Aybek 2007; Kökdemir 2003; Baker, Rudd and Pomeroy 2001).

Hemşirelikte yaratıcılık ve eleştirel düşünce: Hemşirelerin eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları, güvenli ve etkili bakımı sağlamak ve araştırmaları değerlendirmek, uygulamak ve araştırma yapmak için gereklidir (Dirimeşe ve Dicle 2012). Ülkemizde yapılan çalışmalarda, hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme puanlarının düşük ya da orta düzeyi olduğu gösterilmektedir (Dirimeşe ve Dicle 2012; Gürol-Arslan, Demir, Eşer ve Khorshid 2009; Eşer, Khorshid ve Demir 2007).

Hemşireliğin hem kanıta dayalı bilimsel uygulamalarla bağlantılı olması hem de el becerisi ve zihinsel, entelektüel gücün kullanılmasını gerektirmesi; hemşirelerin kritik kararları alıp uygularken yarıcılıklarını ve eleştirel düşünme becerilerini kullanmaları gerektirir (Uçan, Taşcı, ve Ovayolu 2008). Çünkü eleştirel düşünme; hemşirelerin bağımsız karar almalarını ve etkili hizmet verebilmelerini geliştirir. Ayrıca karşılaştığı problemlerle ilgili analiz-sentez yapabilme yeteneğini geliştirdiği, neden-sonuç ilişkileri kurabildiği, tümevarım tümdengelim mantığıyla düşünce sürecini hızlandırdığı ve durumları yorumlama gibi entelektüel yeteneklerini geliştirdiği bildirilmektedir (Dirimeşe ve Dicle 2012; Uçan, Taşcı, ve Ovayolu 2008). Amerikan Ulusal Hemşireler Birliği hemşirelik programlarının akreditasyonu ve değerlendirmesinde bir eğitim sonucu çıktısı olarak eleştirel düşünme becerisinin ölçülmesini kriter olarak kabul etmiştir (Vaughan-Wrobel, O'Sullivan and Smith 1997). Ülkemizde de yaratıcılığı ve eleştirel düşünme eğilimini etkileyen etmenlerin belirlenmesine ve bu doğrultuda yapılan araştırmalar gereksinin olduğu aşıkardır.

SONUÇ

Araştırma bulgularının yorumlanması, zihinsel muhakeme ve akıl yürütme işlemi olduğu için bulguların değerlendirmesinde eleştirel ve yaratıcı zihinsel yaklaşım önemlidir. Yaratıcılık ve eleştirel düşünme sadece bir düşünme şekli değil, kişinin kendi kendini geliştirmek için seçtiği bir yaşam tarzıdır. Araştırmacılar yaratıcılıklarını ve eleştirel bakabilme yeteneklerini geliştirmek için daha çok araştırma okumaları, kendi akran grubu araştırmacılar ve deneyimli öğretim üyeleri ile tartışmalı, bilimsel kongre ve sempozyumlara

katılmalı, araştırma sonuçlarının başka ne anlama gelebileceğini bilimin standartları doğrultusunda değerlendirmelidir. Peşin hükümlü değil sorgulayıcı olmayı, sorularına sadece destekleyici yanıtlar değil karşı tezlerle

de cevap aramayı bilmelidirler. Ayrıca düşüncelerini sınıflama, sıralama, kıyaslama, yordama gibi temel işlemlerden geçirebilmeyi öğrenmeleri gerekir.

KAYNAKLAR

- Aktamış H, Ergin Ö.** Bilimsel Süreç Becerileri ile Bilimsel Yaratıcılık Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi 2007;33(2):11-23.
- Aybek B.** Eleştirel Düşünmenin Öğretiminde Öğretmenin Rolü. Üniversite ve Toplum 2007;7(2):1-12.
- Baker Mİ, Rudd R, Pomeroy C.** Relationships Between Critical and Creative Thinking. Journal of Southern Agricultural Education Research 2001;51(1):173-89.
- Biesta GJJ, Stams GJJM.** Critical Thinking and the Question of Critique: Some Lessons from Deconstruction. Studies in Philosophy and Education 2001;20(1):57-74.
- Cebeci S.** Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri. 2. Baskı. Alfa Basım, Ankara; 2002. p.100-20.
- Cüceloğlu D.** Düşünme. İyi Düşün Doğru Karar. Remzi Kitapevi. İstanbul; 2001. p. 242-84.
- Day RA, Gastel B.** Bilimsel Makale Nasıl Yazılır, Nasıl Yayınlanır? (GA Altay, Çev.) Tübitak Matbaası, Ankara. 2005. p. 35-7.
- Dikici A.** Sanat Eğitiminde Yaratıcılık. Milli Eğitim Dergisi 2001;149(1): 100-9.
- Dirimeşe E, Dicle A.** Hemşirelerin ve Hemşirelik Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Eğilimlerini İncelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2012;15(2):89-98.
- Duran C, Saraçoğlu M.** Yeniliğin Yaratıcılıkla Olan İlişkisi ve Yeniliği Geliştirme Süreci. Yönetim ve Ekonomi 2009;16(1):57-71.
- Düztepe Ş.** Araştırmalarda Bilimsel Yöntemin Kullanılması ve Araştırmanın Temel Aşamaları. Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi 2004;1(3):49-53.
- Ekmekçi A, Konaç E.** Bilimsel yazımın bazı temel kuralları. TÜBAV Bilim 2009;2(1):117-21.
- Erdoğan YM.** The Adaptation of Creativity Assessment Scale to Turkish Culture. Eğitim Fakültesi Dergisi 2006;7(12):61-79.
- Eşer İ, Khorshid L, Demir Y.** Yoğun Bakım Hemşirelerinde Eleştirel Düşünme Eğilimi ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2007;11(3):13-22.
- Güven M, Kürüm D.** Öğrenme Stilleri ve Eleştirel Düşünme Arasındaki İlişkiye Genel Bir Bakış. Sosyal Bilimler Dergisi 2006;6(1):75-90.
- Gürkaynak İ, Üstel F, Gülgöz S.** Eleştirel Düşünme. Eğitim Reformu Girişimi, 3. baskı, Sabancı Üniversitesi; İstanbul: 2008. p. 1-27.
- Gürol-Arslan G, Demir Y, Eşer İ, Khorshid L.** Hemşirelerde Eleştirel Düşünme Eğilimini Etkileyen

- Etmenlerin İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2009;12(1):72-80.
- Halpern DF.** Thought and Knowledge: An introduction to critical thinking (4th Ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc. Publishers. Also published in Russian 2003. p. 135-55.
- Hamuryudan V.** Tıbbi Makale Yazım Kuralları. Anadolu Kardiyoloji Dergisi 2003;3(3):199-202.
- İslamoğlu AH.** Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS uygulamalı). Yazın Basın Yayın Matbaacılık; İstanbul: 2009. p. 29-48.
- Karasar N.** Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler. 7. Baskı. 3A Araştırma Eğitim, Danışmanlık Ltd. Şti.; Ankara: 1995. p. 150-90
- Kökdemir D.** Eleştirel Düşünme ve Bilim Eğitimi. Pivotka 2003;2(4):3-5.
- Öncü T.** Yaratıcılığın Betimlenmesi ve Yaratıcılık Üzerine Çevresel Etkiler. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi 1992;14(1):255-64.
- Özsoy SA, Yıldırım BÖ.** Hemşirelikte Eleştirel Düşünme Uygulamalı Yaklaşım. Aydın Tuna Matbaacılık San Tic. Ltd Şti.; İzmir:2010. p. 40-58.
- Poyrazlı Ş, Şahin AE.** Uluslararası Dergiler İçin İngilizce Makale Yazma ve Yayımlama Sürecine İlişkin Temel Öneriler. Eğitim ve Bilim 2009;34(151):117-131.
- Raudonis BM, Talbot LA.** Use of Critical Thinking in Research: The Research Critique. In LA Talbot (Ed.), Principles and Practice of Nursing Research. Mosby; St. Louis: 1995. p. 513-34.
- Sanyel D.** Sınır Tanımayan Güç Yaratıcılık. Bilim ve Teknik 1997;351(2):68-71.
- Simpson E, Courtney M.** Critical Thinking in Nursing education: A Literature Review. International Journal of Nursing Practice 2002;8(2):89-98.
- Sünbül AM.** "Yaratıcılık ve Birey". Eğitime Yeni Bakışlar I, Mikro Yayınevi; Konya: 2002. p. 163-80.
- Uçan Ö, Taşcı S, Ovayolu N.** Eleştirel Düşünme ve Hemşirelik. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 2008;3(7):17-27.
- Vaughan-Wrobel BC, O'Sullivan P, Smith L.** Evaluating Critical Thinking Skills of Baccalaureate Nursing Students. Journal of Nurse Education. 1997;36(10):485-8.
- Yıldırım A, Şimşek H.** Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (Güncelleştirilmiş Geliştirilmiş 5. Baskı), Seçkim Yayıncılık; Ankara: 2005. p. 290-330.
- Yıldırım C.** Bilim Felsefesi. Remzi Kitapevi; İstanbul: 1991. p. 50-75.